

Ivanka Štager

PREGLED SINDIKALNOG POKRETA VARAŽDINSKIH TEKSTILACA IZMEĐU DVA RATA

Početak prvog svjetskog rata zabranjen je rad Socijal-demokratske stranke Hrvatske i Slavonije, raspuštene su političke i sindikalne organizacije.¹ Ogromna većina članova povučena je na frontu, a ostalo je malobrojno članstvo i dio vodstva koji nije bio mobiliziran manje-više se pasivizirao.

Teške ekonomske i političke prilike koje su nastale u toku rata bile su glavni razlog što se krajem 1916. godine javljaju spontano i neorganizirano sve oštriji i sve otvoreniji protesti protiv rata. Tada je započeo proces revolucioniranja radničke klase. Tome je novi snažni impuls dalo i izbijanje buržoasko-demokratske revolucije u Rusiji.²

Zahtjevi radničke klase Hrvatske za obnovu djelatnosti radničkog pokreta postali su u proljeće 1917. godine sve brojniji i sve snažniji. Tako je ljeti 1917. godine obnovljeno djelovanje socijalne-demokracije, a od sindikalnih organizacija tada je nastavio s radom jedino Opći radnički savez (ORS). Djelovanje Saveza radnika odjevne industrije i obrta tada nije obnovljeno. Krojači i ostali radnici ove struke pristupili su ORS-u.³

Rad na obnovi pokreta, i sindikalnog, i političkog tekao je relativno brzo, unatoč sve snažnijim sukobima i razmimoilaženjima u rukovodstvima socijalne-demokracije i usprkos sve izrazitijem polariziranju snaga u pravcu formiranja desnice i ljevice. Sve nesnosniji ekonomski i politički položaj tjerao je radničku klasu da se organizira. Revolucionarne ideje oktobarske revolucije bile su još jedan poticaj za daljnje revolucioniranje radnika.

U travnju 1919. godine održan je u Beogradu Kongres na kojem je od lijevog krila socijalne-demokracije osnovana Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista). S istim delegatima odmah poslije tog Kongresa održan je i Kongres sindikalnog ujedinjenja na kojem je izabrano Centralno radničko sindikalno vijeće Jugoslavije kao rukovodstvo ujedinjenog sindikalnog pokreta koji je obuhvatio gotovo sve organizacije u zemlji. Ovaj Kongres suglasio se s odlukama netom održanog partijskog Kongresa. Pored toga Kongres se izjasnio za suradnju i organizacionu povezanost sa SRPJ(k).⁴

1. lipnja 1919. godine počeo je s radom Savez odjevne industrije i obrta Hrvatske i Slavonije,⁵ a u listopadu 1920. godine održan je Kongres ujedinjenja na kojem je osnovan Savez radnika i radnica šivačko-odjevne industrije i obrta Jugoslavije.⁶

1918. godine prišlo se obnovi socijalne-demokracije i u Varaždinu i njegovoj okolini.⁷ Rascjep na desnicu i ljevicu u klasnom radničkom pokretu ispoljavao se

1. Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj, Zagreb, 1969, str. 64.

2. Isto.

3. Tekstilci Jugoslavije, Zagreb, 1966, str. 53—54.

4. Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije, Beograd, 1963, str. 45.

5. Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 58.

6. Isto, str. 64.

7. Josip Runjak: Pregled radničkog pokreta u Varaždinu, Prilozi historiji Varaždina, Varaždin, 1967, str. 59—60.

svuda, pa i u Varaždinu. Proslava 1. maja bila je te godine zabranjena. 20. srpnja 1919. godine održana je u Varaždinu županijska konferencija na kojoj su desničari iz Zagreba apelirali da im se odobri njihova oportunistička politika. Ispred lijevog krila klasnog radničkog pokreta na toj konferenciji govorio je Slavko Kaurić, koji je kod glasanja ostao u manjini, jer su lokalni delegati iz neobaviještenosti poduprli izlaganje desničara.⁸ Drugi dan je i u Varaždinu proveden generalni štrajk kao manifestacija za svjetski mir.⁹

23. srpnja 1919. godine izbila je u Varaždinu pobuna vojnika i komunista koja je isti dan krvavo ugušena. U progonima nakon ove pobune organizacije su bile rasturene i svako djelovanje je bilo onemogućeno. No, potkraj 1919. godine otpočinje organizaciono sređenje i okupljanje članstva.¹⁰

U mjesecu srpnju 1920. godine obnovljeno je djelovanje sindikalne podružnice varaždinskih krojača. Predsjednik te podružnice bio je Franjo Bočkaj.¹¹

Veliki uspjesi KPJ na skupštinskim izborima 1920. godine i oživljavanje radničkih akcija navelo je vladu da krajem 1920. godine, pod izgovorom da KPJ priprema prevrat, objavi Obznanu kojom se zabranjuje komunistička propaganda, rad partijskih i sindikalnih organizacija, ukidaju se svi partijski i sindikalni listovi.¹² Obznanom je nanesen težak udarac Partiji i klasnim sindikatima, ali usprkos progonima komunistički pokret nije bio uništen.

U takvim uvjetima neke sindikalne organizacije nastavile su djelovati ilegalno, kao na primjer Savez šivačko-odjevne industrije i obrta Jugoslavije. Podružnica varaždinskih krojača također je nastavila s radom. O tome svjedoči pismo Dragutina Jalšića koje je on u ime zagrebačke podružnice pisao u Varaždin. U tom pismu stoji: »Dragi druže, mogu Vam javiti da sam novac od K 1300 primio i molim Vas da si tačno složite obračun da mogu javiti i sve zajedno slati na Savez u Beograd.«¹³ Ovo pismo dospjelo je policiji u ruke.

Krajem mjeseca svibnja 1921. godine vlada je dozvolila rad sindikalnih organizacija i to pod uvjetom da budu politički neutralne.¹⁴ Tada je osnovan Glavni radnički savez a nešto kasnije Opći radnički savez pa Hrvatski radnički savez (HRS) a 1925. godine Glavni radnički savez prelazi u Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije (URSS).¹⁵

Savez radnika-ca šivačko-odjevne industrije i obrta Jugoslavije nalazio se u sastavu Centralnog radničkog sindikalnog vjeća Jugoslavije koje je obnovljeno u svibnju 1921. godine.¹⁶ Njime je rukovodila KPJ.

Nakon atentata u Delnicama na bivšeg ministra unutrašnjih poslova Milorada Draškovića režim se svom žestinom okomio na komunistički pokret. Tada je zabranjen rad svih sindikalnih organizacija vezanih uz CRSVJ.¹⁷ Zakonom o zaštiti države koji je donesen u kolovozu 1921. godine KPJ je stavljena van zakona. Bo-

8. Isto, str. 61—62.

9. R. K. U. D. „Sloboda“ u Varaždinu 1905—1955, Varaždin, 1955, str. 63.

10. Josip Runjak, n. dj., str. 67.

11. Radnik, br. 3, od 24. VII 1920.

12. Pregled istorije SKJ, cit. izd., str. 70.

13. Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 72—73.

14. Pregled istorije SKJ, cit. izd., str. 76.

15. Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 73.

16. Isto.

17. Pregled istorije SKJ, cit. izd., str. 78.

reći se za stvaranje svojih ilegalnih organizacija, KPJ je nastojala da iskoristi sve legalne mogućnosti za svoju akciju. Na prvom mjestu Partija se borila za obnovu zabranjenih klasnih sindikata. Kad se uvidjelo da vlada neće dopustiti djelovanje CRSVJ, prišlo se obnavljanju sindikalnog pokreta na novoj osnovi, stvaranjem Nezavisnih sindikata. U rujnu 1921. godine u Beogradu na konferenciji predstavnika 12 strukovnih saveza osnovan je privremeni Međusavezni sindikalni odbor koji je ustvari produžio rad CRSVJ.¹⁸ Na kongresu Saveza krojača, održanom u kolovozu 1922. godine u Slavonskom Brodu, odlučeno je da se ovaj Savez priključi Međusaveznom sindikalnom odboru, tj. Nezavisnim sindikatima.¹⁹

U ožujku 1922. godine krojački radnici u Varaždinu podnijeli su zahtjev svojim poslodavcima za povišenje plaća. Na pregovorima je postignuto 30% povišice i osamsatno radno vrijeme.²⁰

Radnička štampa, glasilo Nezavisnih sindikata Jugoslavije, pisala je o prilikama u Varaždinu 1922. godine: »Ovdje u Varaždinu nastavljaju se proganjanja. Poslodavci su dobro organizirani. Savez hrv. obrtnika otpušta svakoga za kojeg znade da radi na strukovnoj organizaciji.« i dalje: »Varaždinske radnike pritisnula je najgrublja kapitalistička ofanziva i iz straha da ne ostanu otpušteni gladni na ulici, mnogi su se radnici preplašili rada za obnovu strukovnih organizacija. Međutim samo obnova strukovnih organizacija može da radnike zaštiti od nasrtaja ofanzive, samo radnička solidarnost i disciplina može da ih zaštiti od produljivanja radnog vremena i smanjivanja nadnica.«²¹

Zbog tih okolnosti sindikalni pokret u Varaždinu teško se razvijao. Osim toga kod radnika je postojalo izvjesno neznanje i nezainteresiranost za organizacije. No, kako je kapitalistička eksploatacija rasla, kako su radni uvjeti postajali sve teži, radnička klasa počela je uviđati da je udruživanje u sindikalne organizacije jedini način da se suprotstavi poslodavcima.

Poslije prvog svjetskog rata u Varaždinu je osnovana Tekstilna industrija d. d., ili »Tivar«. Zahvaljujući raznim povlasticama: oprostom od poreza, zaštitnoj carinskoj politici, i prvenstveno jeftinoj radnoj snazi, vlasnicima ove tvornice, češkim kapitalistima Stijasny, početna glavnica je brzo rasla.²² O uvjetima pod kojima se radilo u tvornici »Tivar« 1926. godine Radnička borba pisala je slijedeće: »Pogledajmo si ovu tvornicu. U njoj radi preko 600 radnika. Većinom su to mladi momci i djevojke koji dolaze na rad čak iz daljine od dva sata hoda. Tu daljinu oni prevaljuju da zasluže često na dan tek 10 dinara. Radi se unutra u 3 šihte (smjene) po 8 sati, i jedan dio radnika radi samo preko dana i radi 10 sati. Ženskih je zaposleno oko 250. Plaće su kvalificiranih radnika 4—6 Din na sat, dok nekvalifikovani dobivaju 1,50—3 Din. Većinom se radi na akord, i to oni koji predu ili tkaju zaslužuju prosečno 70—180 Din tjedno. Razume se da to dobiju najspremniji radnici i naj srećniji, prema tome da li dobiju dobar materijal, ili ako im pomoću globa ne skinu nadnicu. Jedan radnik, koji već u tkaonici radi 4 mjeseca, zaslužuje 146 din na tjedan. Uz takvu nisku nadnicu su redovito globe po 5—10 din. Radnicima se isplaćuje nadnica tek nakon tjedan dana. Prema tome bi im mogao kapitalista da plaća kamate na zajam koji mu radnici

18. Isto, str. 98—99.

19. Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 78.

20. Isto, str. 76.

21. Radnička štampa, br. 37, od 25. XI 1922.

22. Kurtalj Ivan: Postanak i razvoj Varaždinske tekstilne industrije Varaždin, Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin, Varaždin, 1961, str. 70—71.

na taj način daju.« i dalje: »S druge strane vlada ovdje brutalan postupak čeških majstora i poslovođa. Naša braća Česi pokazuju nam bratsku ljubav što uz svoj kapital izvoze ološ radničke klase, koji ovdje vrše ulogu natjerača na posao i žandara. Njihova je moć u tvornici svemoćna. Ne pita se da li ih radnik razumije ili ne. Svaku pogrešku i nehotičnu obračunavaju sramotnim postupcima. Inače su ti majstori i poslovođe na glasu kao pijanice. Osobito su slobodni prema ženama. Tvornica se stalno proširuje. Sam rad još nije dobro organiziran tako da se ne može neprekidno zaposlivati radnike. Tako se događa da pojedini tkalac stoji po pol do jedan sat. Razumije se da se takov odmor ne plaća radniku. Isto tako zastaje posao u predionici. Tamo se često radi svaki drugi tjedan.«²³

I higijenske prilike u toj tvornici bile su također loše. Radione su bile bez ventilacije tako da je postojala silna prašina.

U ovom razdoblju u sindikalnom pokretu varaždinskih tekstilaca ORS je imao znatnu ulogu. 1926. godine radnici »Tivara« i Tkaone mariborske tekstilne tvornice, u kojoj je bilo oko 150 radnika, još slabije plaćenih od »Tivarovih«, bili su organizirani u ORS-u.²⁴ Međutim, ORS nije radio u interesu radnika, za što može poslužiti kao primjer štrajk u »Tivaru«. Ovaj štrajk je započeo 13. svibnja 1927. godine zbog toga što je uprava tvornice ukinula 14-dnevni otkaz i što je otpuštala radnike po svojoj volji. Radnici konfekcije predali su upravi svoje zahtjeve da se prestane s otpuštanjem. Drugi dan svi radnici bili su otpušteni. Tada su se radnici, budući da su Nezavisni sindikati već prije bili potisnuti obratili podružnici ORS-a da ih predvodi u štrajku. Podružnica je prihvatila ovaj štrajk u kojem su radnici bili potpuno kompaktni. ORS je tada obećao punu pomoć. Desetog dana štrajka ORS je trebao pružiti materijalnu pomoć štrajkašima. Međutim, vodstvo je pristajalo da se dade pomoć samo dijelu štrajkaša (njima 25 do 30), a drugi bi se radnici trebali odreći potpore, a jedan dio radnika morao bi otputovati iz Varaždina. Tada je među radnicima zavladao veliko neraspoloženje. Reagirali su trgajući članske iskaznice ORS-a. Posljedica je bila ta da se idući dan 25 radnika vratilo na posao. Time je sudbina štrajka bila odlučena i on je propao.²⁵ Tek 1936. godine komunisti će u ovoj tvornici provesti veliki štrajk koji će potpuno uspjeti.

Nakon ovog neuspjelog štrajka radnici su oživjeli podružnicu Saveza šivačko-odjevne industrije i obrta Jugoslavije. Na skupštini 17. VII 1927. godine velik broj radnika učlanio se u ovu podružnicu koja je pripadala Nezavisnim sindikatima.²⁶

Režim je pripremao novi udarac radničkoj klasi. 6. siječnja 1929. godine kralj Aleksandar izvršio je državni udar. Proširenjem djelovanja Zakona o zaštiti države na sve političke stranke pored komunističkih bila su zabranjena sva nacionalna, politička i sindikalna udruženja, organizacije i stranke. Tako su bili zabranjeni i Nezavisni sindikati.²⁷ Režim je ubrzo dozvolio rad reformističkih sindikata: URSS-a, ORS-a, JNS-a, tj. onih sindikata čija su rukovodstva nastojala da radnike odvuču od klasne borbe.

23. Radnička borba, br. 15, od 22. V 1926.

24. Radnički glasnik, br. 2, od 7. II 1927; Organizovani radnik, br. 31, od 28. VII 1927.

25. Organizovani radnik, br. 23, od 2. VI 1927.

26. Organizovani radnik, br. 31, od 28. VII 1927.

27. Pregled istorije SKJ, cit. izd., str. 150—151; Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 130—131.

Poslije zabrane Nezavisnih sindikata masa radnika ostala je izvan sindikalnih organizacija. Ali, stalno pogoršanje položaja radničke klase (to je vrijeme ekonomske krize) tjeralo je radnike u sindikate.

1930. godine osnovana je u okviru ORS-a strukovna organizacija krojačkih radnika zaposlenih kod »Tivara«.²⁸ Među njima je bila grupa lijevo orijentiranih radnika koji su pristupili ORS-u da bi djelovali među radnicima. Ubrzo su bili zapaženi i kao opasni otpušteni su iz tvornice. Među njima su bili Ivan Okreša i Fabijan Međeral.²⁹ Ova podružnica u proljeće 1931. godine ima oko 20 članova koji su zaposleni većinom u konfekciji »Tivara«.³⁰

Radi vođenja zajedničkih akcija 1932. godine u Varaždinu je formiran Mjesni međustrukovni odbor URSSJ. Ljeti 1933. godine ovom odboru pripadale su mjesne organizacije Saveza privatnih namještenika, živežara i građevinara, a s odborom je surađivala i podružnica ORS-a.³¹

Prema direktivi rukovodstva KPJ komunisti su trebali ulaziti u reformistički sindikat URSS jer je njegova organizaciona struktura bila povoljna za rad. Naime, URSS se sastojao od stručnih saveza, pa je to omogućavalo slobodnije djelovanje i samostaliju politiku.³²

Potkraj 1933. godine i varaždinski komunisti ulaze u URSS. (Sl. 14). Tada je osnovana podružnica odjevno tekstilnih radnika Varaždina.³³ Ova podružnica URSS-a ubrzo postaje centar partijske aktivnosti u Varaždinu, jer je i najbrojnija, budući da u gradu postoje četiri tekstilne tvornice: »Tivar«, Tkaona mariborske tekstilne tvornice, Svilana (VIS) i Vunatekstil d. d.

Do 1929. godine u Varaždinu su se okupljale dvije grupe komunista oko Slavka Lončarića i Ivana Hercega. 1931. godine u Varaždin dolazi Blažo Jovanović. On se ubrzo povezuje s ovim prije spomenutim grupama komunista i uspostavlja veze s partijskim rukovodstvom u Zagrebu. 1933. godine u Partiju su uključeni dr Josip Hrnčević, Hugo Kohn i Vid Novak koji radi u »Tivaru«. U tom vremenu formiran je Mjesni komitet Partije čiji je sekretar do svog odlaska iz Varaždina 1934. godine bio Blažo Jovanović, a kasnije dr Josip Hrnčević.³⁴ 1934. godine osnovana je u »Tivaru« prva partijska ćelija koju su sačinjavali: Vid Novak, Stjepan Selec i Mirko Horvat. Uskoro je osnovana i druga partijska jedinica u kojoj su bili: Florijan Bobić, Andrija Frntić, Ivan Lončar, Antun Cvetković, a kasnije i Elizabeta Vlašić-Frntić koja je tada radila u VIS-u. Osim toga Partija je u »Tivaru« imala i veći broj kandidata i simpatizera.³⁵

U mjesecu veljači 1934. godine održana je skupština podružnice tekstilno-odjevnih radnika u Varaždinu. Na toj skupštini govorio je Miroslav Pintar iz Zagreba o teškom položaju tekstilnih radnika. Na skupštini su u upravu podružnice izabrani: Franjo Ostroški, predsjednik, Martin Ostroški, tajnik, Stjepan Selec, potpredsjednik, Franjo Hasanec, blagajnik, i članovi: Marija Horvatić, Lizika Mi-

28. Radnički glasnik, br. 38, od 20. IX 1930.

29. Izjava Fabijana Međerala, Muzej narodne revolucije Varaždin.

30. Radničke novine, br. 14, od 3. IV 1931.

31. Radničke novine, br. 26. i 27, od 1. VII 1933. i br. 29, od 21. VII 1933.

32. Tekstilci Jugoslavije, cit. izd., str. 131.

33. Radničke novine, br. 51, od 15. XII 1933.

34. Dr Josip Hrnčević: Okupljanje komunista u Varaždinu i Čakovcu, Četrdeset godina, Zbornik sećanja, Beograd, 1960, knjiga 2, str. 134-135.

35. Josip Runjak, n. dj., str. 76.

kac i Ivan Štraus. Nadzorni odbor su činili: Franjo Starina, Mato Poljanec i Florijan Bobić.³⁶

U siječnju i veljači 1934. godine u varaždinskim tvornicama provedeni su izbori za radničke i namješteničke povjerenike. U svim tvornicama postavljene su zajedničke liste za radničke i namješteničke povjerenike, i to ispred Saveza tekstilno-odjevnih radnika i Saveza privatnih namještenika Jugoslavije. Na tim listama izabrani su za radničke povjerenike kod »Tivara«: Franjo Ostroški, Stjepan Selec, Petar Tomiša, Mato Pešak, Anton Mežnarić, Tomo Majdak, Martin Ostroški, Florijan Bobić, Katica Hlišić, Franjica Peršić, Mijo Cikač, Mirko Stupnik i Pavao Gmeček, a za namješteničke povjerenike birani su: Petar Ugrenović, Margita Pollak i Dezider Dumanji. U Mariborskoj tkaoni radnički povjerenici su bili: Marija Horvatić, Ankica Petković, Ruža Jambrović, Marija Kos i Justa Vukalović, a namještenički povjerenik je bio Stjepan Roth. U VIS-u su izabrani za radničke povjerenike: Ivan Polan, Martin Remich, Micika Osterman, Micika Lukačević, Micika Tomašić, a za namještenike Elena Missoni. Kod Vunatekstil d. d. radnički povjerenici su bili: Ivan Štraus, Marija Dinter i Ankica Janušić, a za namještenike povjerenik je bio Vlado Herceg.³⁷

Svi ovi povjerenici sastali su se u ožujku 1934. godine da bi se upoznali međusobno i sa radnim i plaćevnim odnosima u varaždinskim tekstilnim tvornicama. Tada je osnovano Povjereničko vijeće.³⁸

Varaždinska podružnica Ujedinjenog saveza šivačko-odjevnih radnika Jugoslavije održala je u mjesecu ožujku 1935. godine svoju godišnju skupštinu. Iz Izvještaja koji je podnesen toj skupštini saznajemo da je ova podružnica u veljači 1934. godine imala 63 člana, te da se u 1934. godini povećala za 537 novih članova, a da je istupilo 100 članova. Prema tome u ožujku 1935. godine ova podružnica imala je 500 članova. Od veljače 1934. do ožujka 1935. godine na 15 masovnih sastanaka te podružnice bilo je prisutno oko 4000 radnika. Osim toga podružnica je organizirala razna predavanja za svoje članstvo. Početkom 1935. godine podružnica je intervenirala kad je kod »Tivara« bilo otpušteno 300 radnika. Tada je postignut sporazum da se skрати radno vrijeme kroz četiri tjedna na 32 sata, a nakon toga se radilo puno radno vrijeme. Time je bilo spašeno oko 200.000 dinara radničkih nadnica, a na taj način bilo je spriječeno i sniženje nadnica i otpuštanje radnika. U Svilani se uspjelo postići plaćanje prekovremenog rada sa 50% više, a u Mariborskoj tkaoni postignuto je da se kod otpusta jedne smjene radnika otkazni rok produljio za 14 dana. Pored toga podružnica je intervenirala u raznim sporovima u tvornicama i pružala pravnu zaštitu svojim članovima, a angažirala se i prilikom izbora za radničke povjerenike.³⁹

1935. godine u varaždinskim tekstilnim tvornicama za radničke povjerenike izabrani su samo članovi URSS-a. Tako su u Svilani izabrani: Ivan Polan, Gustav Nemeč, Ivan Fegeš, Đuro Cvetko, Marija Osterman, a u Mariborskoj tkaoni: Marija Horvatić, Ruža Jambrović, Vera Kopijar, Marija Kos i Fabijan Vidović; u Vunatekstil d. d. tada su izabrani: Vlado Herceg, Tereza Andrović, Vaso Šćurok

36. Radničke novine, br. 9, od 2. III 1934.

37. Isto.

38. Radničke novine, br. 14, od 6. IV 1934.

39. Prema: Izvještaj tajnika o radu podružnice USSORJ u Varaždinu za vreme od 1. februara 1934. do 1. marta 1935. god, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, Fond USSORJ. Svi dokumenti ovog Fonda spominjani u daljnjem tekstu nalaze se u IHRP Zagreb. Isto se odnosi i na Fond USTORJ.

i Julka Branilović. U nekim tvornicama te godine izbori su provedeni dva puta zbog toga što su prvi bili poništeni, a u »Tivaru« su nakon poništenja po treći put potvrđeni povjerenici izabrani 1934. godine.⁴⁰

Radnička komora iz Zagreba provela je 2. VI 1935. godine u Varaždinu tzv. anketu o položaju radnika i namještenika u tekstilnoj industriji.⁴¹ Anketi su prisustvovali brojni delegati radnika i namještenika tekstilne industrije iz Zagreba, Oroslavlja, Čakovca i Varaždina, predstavnici zainteresiranih stručnih organizacija, Radničke komore te gradske i kotarske vlasti.⁴²

U toj anketi⁴³ konstatirano je da su zdravstvene prilike tekstilnih radnika osjetno gore nego kod ostalog radništva. Dok je na cijelom području Okružnog ureda Zagreb 1934. godine postotak bolesnih članova iznosio 1,7%, na području ekspoziture Varaždin on je bio 1,8% jer je polovica svih radnika zaposlena u tekstilnoj industriji. U tekstilnim poduzećima 3,1% radnika bilo je bolesno. Postotak je veći i zbog toga što su to radnici prve generacije i što njih oko dvije trećine putuje na rad sa sela. Od bolesti TBC tada je bolovalo 22,3% bolesnih radnika u Varaždinu, dok je na ostalom području Okružnog ureda Zagreb od iste bolesti bolovalo 4,2%. Uzroci tako lošem stanju radnika bili su: nedovoljna zarada, zamor uslijed napornog i prekovremenog rada, nehigijenske radne prostorijske i veliki broj uposlenih žena i omladine.

Tvornica »Tivar« imala je tada 1850 radnika, od toga oko 1000 žena, Mariborska tkaona 130, Svilana 400 i Vunatekstil d. d. 60 radnika.

Iz spomenute ankete saznajemo da je u Svilani u nekim pogonima radno vrijeme iznosilo 8 sati, a u nekima 9, 10, 12 pa i 14 dnevno. Tkalci su radili na akord. Radilo se na dva razboja, a radnici su često zakidani u svojoj zaradi. Najviša zarada iznosila je 200 dinara. Intervencija radničkih povjerenika uprava tvornice nije uvažavala.

Kod Mariborske tkaone formalno je bilo 8-satno radno vrijeme, ali budući da se radilo na akord, prekovremeni rad se nije naplaćivao sa 50% više. Zarade u toj tvornici bile su tada od 80 do 150 dinara tjedno.

U Mariborskoj tkaoni radnički povjerenici bili su izvrnuti raznim šikanacijama.

Kod Vunatekstila d. d. zarade su 1935. godine iznosile svega 50—60 dinara tjedno, i to uslijed smanjene proizvodnje.

U »Tivaru« je radno vrijeme bilo 8 sati, ali se radilo i prekovremeno i 12 i 14 sati jer je radnik tako više zaradio budući da se radilo na akord. Plaće u tkaoni kretale su se od 90 do 200 dinara, u konfekciji od 56 do 190 dinara, a u predioni od 95 do 180 dinara tjedno. Uprava tvornice stalno je nastojala paralizirati djelatnost radničkih povjerenika i radničke organizacije.

Na kraju ove ankete donesene su odluke da radno vrijeme ne može biti dulje od 8 sati, a ako se radi prekovremeno, taj rad se mora platiti 50% više; osim toga higijenske prilike u tvornicama moraju se poboljšati, a ženska i muška radna snaga za jednaki rad mora se i jednako nagrađivati. Na kraju se kaže da se što prije treba pristupiti izradi tarifnih i kolektivnih ugovora između pojedinih

40. Radničke novine, br. 2, od 11. I 1935. i br. 5, od 1. II 1935; vidi bilj. 39.

41. Bosiljka Janjatović: Strajk tekstilnih radnika u »Tivaru« 1936, Putovi revolucije, broj 6, Zagreb, 1966, str. 55; Radničke novine, br. 23, od 7. VI 1935.

42. Radničke novine, br. 23, od 7. VI 1935.

43. Podaci za daljnji tekst u vezi s anketom o položaju tekstilnih radnika uzeti su prema izvještaju koji je donesen u Radničkim novinama, br. 23, od 7. VI 1935.

tvornica i radničkih organizacija, kojima će se u okviru ovih zaključaka i zakonskih i ostalih odredaba pobliže utvrditi radni i plaćevni odnosi radnika i namještenika.

U skladu s ovim posljednjim zaključkom u »Tivaru« je odmah pokrenuto pisanje kolektivnog ugovora. Podružnica USSORJ podnijela je upravi tvornice prijedlog za radnike u konfekciji, ali je odbijena.⁴⁴ Nakon toga je 14. srpnja 1935. godine u »jašioni« održana skupština 800 tekstilnih radnika. Na toj skupštini donesena je Rezolucija u kojoj se traži kolektivni ugovor za sve radnike u »Tivaru«.⁴⁵ Kako uprava tvornice na ovaj zahtjev nije uopće reagirala, 11. kolovoza ponovno je održana radnička skupština na kojoj je donesena slijedeća Rezolucija:

Mnogo posjećena skupština radništva konfekcije i ostalih odjeljenja Tekstilne industrije d. d. u Varaždinu, održana dne 11. augusta 1935. godine u dvorani Radničkog doma, nakon saslušanja izvještaja radničkih povjerenika o izvršenim intervencijama kod uprave tvornice i kod Inspekcije rada povodom podnešenog zahtjeva za sklapanje Kolektivnog ugovora konstatuje

1. da se zahtjev za sklapanje kolektivnog ugovora, koji bi jedini mogao donijeti smirenje odnosa između radništva i uprave, jer bi se radni i plaćevni uslovi uredili sporazumno i na jedan trajniji rok, izigrava sa strane uprave poduzeća nudañjem oktroisanog »radnog reda«;

2. da ovo nastojanje uprave tvornice biva otvoreno pomagano sa strane organa Inspekcije rada, koji — pored pismenih i ličnih molbi sa strane radnika i njihove sindikalne organizacije, nisu smatrali za vrijedno da interveniraju u pravcu udovoljenja opravdanim zahtjevima radništva.

Skupština radništva primajući na znanje podnešene izvještaje radničkih povjerenika, smatra donošenje »radnog reda« uspjehom svoje borbe za bolje uređenje radnih i plaćevnih odnosa u toj tvornici, ali se s njime ne zadovoljava, već izjavljuje da radništvo tvornice »Tivar« nastavlja svoju opravdanu borbu za sklapanje kolektivnog ugovora, kojim će radni i plaćevni odnosi biti uređeni samo sporazumno!

Ostajući kod toga zahtjeva i uvjereni da se pobjeda može izvojevati jedino vlastitim snagama, skupština poziva sve radništvo konfekcije i sviju ostalih tvornica u Varaždinu, da ostane nepokolebivo uz svoju sindikalnu organizaciju, da u njene redove priđu svi još neorganizovani i da solidarno čuvaju svoje jedinstvo kao zjenicu u oku!⁴⁶

»Tivar« se i na to oglušio i obratio se za pomoć ORS-u koji je izdao letak da je gotov »radni red« koji je tvornica htjela naturiti.⁴⁷ Međutim, pozicije ORS-a tada su bile vrlo slabe, pa taj pokušaj tvornice nije uspio. Na razne načine pokušalo se slomiti otpor radništva. Tako je tvornica otpustila četvoricu radnika pod optužbom da su razbili strojeve (među njima je bio i Franjo Hasanec, sindikalni funkcioner). Zbog toga je 18. studenog 1935. godine konfekcija stupila u štrajk. Uprava tvornice tada je zatražila intervenciju policije i Inspekcije rada. Drugi dan sklopljeno je utanačenje da će se otpušteni radnici vratiti na posao.⁴⁸ Međutim, ovo utanačenje tvornica je izigrala. Budući da se bližilo vrijeme izbora radničkih povjerenika, uprava tvornice je otpuštala stare radnike, a zapošljavala

44. Radničke novine, br. 25, od 21. VI 1935. i br. 28, od 12. VII 1935.

45. Radničke novine, br. 29, od 19. VII 1935.

46. Radničke novine, br. 33, od 16. VIII 1935.

47. Bosiljka Janjatović, n. dj., str. 62.

48. Radničke novine, br. 48, od 29. XI 1935.

nove. Radnici koji su bili najagilniji u borbi za kolektivni ugovor postavljeni su za majstore, kako ne bi mogli biti izabrani za radničke povjerenike.

U siječnju 1936. godine u Varaždinu osniva svoju podružnicu HRS koji je obnovljen 1935. godine.⁴⁹

Te godine u Svilani su za radničke povjerenike izabrani većinom URSS-ovi kandidati i nekoliko HRS-ovih,⁵⁰ dok su u Mariborskoj tkaoni izabrani predstavnici URSS-a: Marija Jug, Marija Kos, Pavao Vitez i Mirko Ivić.⁵¹ U »Tivaru« zbog stava uprave tvornice 1936. godine nisu birani radnički povjerenici.⁵² U toj tvornici je 10. veljače 1936. godine došlo do općeg protestnog štrajka zbog toga što je uprava tvornice primila natrag na posao jednog majstora koji je bio poznat po šikaniranju radnika. Radnici su zahtijevali momentalno otpuštanje tog majstora i u tome su uspjeli.⁵³

23. travnja 1936. godine došlo je do sukoba u konfekciji »Tivara« kad je upravitelj tog pogona premjestio nekoliko radnica da rade za strojevima na kojima su do tada radili muški radnici. Pri tom je radnicama određena niža nadnica nego što su je imali muški radnici. Radnici su to shvatili kao novi pokušaj snižavanja plaća. Zato su obustavili posao i tražili da se taj upravitelj otpusti. Uprava tvornice tada je pozvala policiju, a iz Zagreba su došli kao posrednici funkcioneri Saveza tekstilaca. Radnici su tada izabrali odbor za pregovore koji je zaključio da se traži kolektivni ugovor, i to samo za konfekciju. Pregovori su zaista drugi dan započeli.⁵⁴ Međutim, sindikalna i partijska organizacija bile su svijesne da sad postoji povoljna mogućnost za akciju svih radnika. Zato se tada s radnicima neprestano održavaju sastanci i ukazuje na potrebu da se sva odjeljenja solidariziraju s konfekcijom. Tada je predviđena i mogućnost štrajka i vršene su pripreme za isti.⁵⁵

25. travnja 1936. godine radnici ostalih odjeljenja u »Tivaru« zatražili su da se i oni obuhvate kolektivnim ugovorom. Kako uprava tvornice nije pristajala na radničke zahtjeve, 29. travnja pregovori su prekinuti i taj dan započeo je najveći štrajk radničke klase u Varaždinu koji je trajao 40 dana.⁵⁶ (Sl. 15).

Za čitavo vrijeme štrajka radnici »Tivara« održavali su skupštine na kojima ih je rukovodstvo upoznavalo s razvojem događaja i s pregovorima koji su vođeni. Štrajkaški odbor organizirao je štrajkaške straže koje su se izmjenjivale danju i noću. Pomoć štrajkašima pružali su seljaci iz okolnih sela, radnici i svi napredni ljudi čitave zemlje.⁵⁷

Uprava tvornice i HRS organizirali su »štrajkbrehere« da bi na taj način slomili štrajk.⁵⁸

49. Radničke novine, br. 4, od 24. I 1936.

50. Radničke novine, br. 16, od 17. IV 1936. 31. I. 1936. godine u Svilani su za radničke povjerenike izabrani sa liste URSS-a: Majcen, Skupnjak, Mato Čelig, Polan, Anđela Novaković i Elizabeta Vlašić. (Radničke novine, br. 6, od 7. II 1936) Hrs je međutim nakon izbora uložio žalbu koju je Banska uprava usvojila, pa su izbori od 31. I 1936. bili poništeni. Novi izbori raspisani su za 28. III 1936, na kojima je, usprkos podršci uprave tvornice, HRS zapravo doživio poraz, budući da nije dobio apsolutnu većinu glasova kako se bio nadao.

51. Radničke novine, br. 8, od 22. II 1936.

52. Bosiljka Janjatović, n. dj., str. 63.

53. Vidi bilj. 51.

54. Radničke novine, br. 19, od 8. V 1936.

55. Bosiljka Janjatović, n. dj., str. 63—64.

56. Isto.

57. Isto; dr Josip Hrnčević: Referat za svečanu sjednicu Kotarskog i Općinskog komiteta SKH u Varaždinu 27. septembra 1967. godine. Referat je objavljen u Varaždinskim vijestima, br. 1192, od 28. IX 1967.

58. Isto.

Zahvaljujući svome jedinstvu štrajkaši su prisilili upravu tvornice na popu-
štanje, te je 6. lipnja 1936. godine sklopljen privremeni sporazum kojim su pri-
hvaćeni glavni zahtjevi radnika, tj.: povećanje plaća, akordni cjenici, kolektivni
ugovor koji se trebao sklopiti nakon dva mjeseca i pravo sindikalnog organizi-
ranja radnika.⁵⁹

Značajnu ulogu u pripremama i u samom štrajku imala je Anka Butorac
kao predstavnik Pokrajinskog komiteta KPJ.⁶⁰

U kolovozu 1936. godine donesen je kolektivni ugovor u »Tivaru« prema ko-
jem su nadnice povećane za 20—30%, rad noću plaća se 25% više, radno vrijeme
je 8 sati, otkazni rok iznosi 14 dana, a bolesni radnici se ne smiju otpustiti. Tim
ugovorom uprava tvornice priznala je radničke organizacije i povjerenike.⁶¹

Sve pripreme za ovaj kolektivni ugovor izvršio je Ivan Božičević koji je do-
šao u Varaždin odmah nakon »Tivarovog« štrajka. On je bio tajnik varaždinske
podružnice tekstilaca i upravitelj povjereništva Radničke komore. 1937. godine
Ivan Božičević odlazi iz Varaždina, a na njegovo mjesto dolazi Marko Belinić.⁶²

U mjesecu siječnju 1937. godine povodom predstojećih izbora radničkih po-
vjerenika u Varaždinu je održana velika skupština tekstilnih radnika, na kojoj
je Anđela Novaković izvijestila da su vođe HRS-a u Svilani uz pomoć tvorničke
uprave izvršili izbor radničkih povjerenika po skraćenom postupku, o čemu je
podnesena žalba Inspekciji rada.⁶³

Na ovoj skupštini podnesene su liste kandidata za radničke povjerenike Uje-
dinjenog saveza tekstilno-odjevnih radnika. Tada je predviđeno da će predstojeći
izbori proteći u teškoj borbi.⁶⁴

1937. godine u Mariborskoj tkaoni i u Vunatekstilu d. d. podnesene su samo
URSS-ove liste, pa su izabrani URSS-ovi kandidati.⁶⁵

Na izborima u »Tivaru« URSS je tada dobio 16, a HRS 5 radničkih i namje-
šteničkih povjerenika.⁶⁶

Budući da je na taj način URSS dobio povjerenje većine radnika, to je u znat-
noj mjeri utjecalo na raspoloženje radnika u Svilani, pa je i u toj tvornici URSS
počeo dobivati sve više pristasa. Te godinne URSS je dobio u Svilani 3 povjere-
nika, a isto toliko i HRS.⁶⁷

Uslijed smanjenja proizvodnje u »Tivaru« je u proljeće 1937. godine trebalo
biti otpušteno oko 600 radnika.⁶⁸

Radnički povjerenici tada su inzistirali da se poštuje kolektivni ugovor i da
treba skratiti radno vrijeme. Nakon pregovora uprava tvornice morala je na to
pristati.⁶⁹

Zahvaljujući nepopustljivosti podružnice URSS-a i jedinstvu radnika u »Ti-
varu« je bio obnovljen kolektivni ugovor u kolovozu 1937. godine, iako je uprava

59. Radničke novine, br. 24, od 13. VI 1936.

60. Josip Runjak, n. dj., str. 84.

61. Kolektivni ugovor u Tekstilnoj industriji d. d. u Varaždinu, od 24. VIII 1936, Fond USTORJ.

62. Marko Belinić: Do naših dana, Zagreb, 1966, str. 58.

63. Radnik, br. 24, od 22. I 1937.

64. Isto.

65. Radnik, br. 25, od 29. I 1937.

66. Radnik, br. 26, od 5. II 1937.

67. Radnik, br. 32, od 19. III 1937. Te godine URSS je u varaždinskim tvornicama dobio ukupno 33,
a HRS svega 9 radničkih povjerenika.

68. Zapisnik sjednice Podsavezne uprave USTORJ u Zagrebu, od 22. III 1937, Fond USTORJ.

69. Radnik, br. 34, od 2. IV 1937.

tvornice nastojala da do toga ne dođe.⁷⁰ No, te godine otpušten je veći broj radnika u »Tivaru«. URSS, kao vodeća organizacija, to nije uspio spriječiti. Ovo se odrazilo prilikom slijedećih izbora radničkih povjerenika. URSS je tada dobio 9, a HRS 7 povjerenika, jer je 450 radnika apstiniralo od izbora.⁷¹

1938. godine predsjednik podružnice tekstilno-odjevnikih radnika bio je Florian Bobić, a tajnik je bio Marko Belinić.

U to vrijeme nastojalo se spriječiti osnivanje i djelovanje Jugorasa.⁷²

U mjesecu rujnu 1938. godine URSS je sklopio kolektivni ugovor u Mariborskoj tkaoni, po kojem su radnici dobili povišicu od 10% prosječno,⁷³ a u listopadu te godine URSS-u je uspjelo da se ne otpusti 180 radnika u »Tivaru«.⁷⁴

1937. godine formiran je Okružni komitet KPH Varaždin—Čakovec čiji je politički sekretar bio dr Josip Hrnčević. Okružni komitet bio je organizator niza značajnih akcija. Tako je 24. kolovoza 1938. godine organizirana velika politička akcija u Varaždinu, zbor radnika i seljaka, kojem je prisustvovao veliki broj ljudi iz Varaždina, Čakovca i okolnih sela. Zbor je bio sazvan u cilju zbliženja radnika sa seoskim masama i na njemu je manifestirana solidarnost radnika i seljaka.⁷⁵

U toku 1939. godine bile su održane velike skupštine tekstilnih radnika u Varaždinu na kojima se tražilo povećanje plaća zbog sve većeg porasta skupoće.⁷⁶

U izborima za radničke povjerenike 1939. godine u »Tivaru« je URSS dobio 12, a HRS 8 povjerenika.⁷⁷

Krajem 1939. godine tvornice su opet počele otpuštati radnike, pa je nezaposlenost ponovno rasla.⁷⁸

1940. godine u »Tivaru« je odbijena lista URSS-a, pa su te godine u toj tvornici izabrani kandidati s HRS-ove liste.⁷⁹

U mjesecu prosincu te godine vlada je raspustila URSS-ove sindikate.⁸⁰ Kao odgovor na to Okružni komitet KPH Varaždin organizirao je 6. siječnja 1941. godine u Varaždinu javnu demonstraciju radnika i omladine, iza čega je bilo uhapšeno nekoliko komunista.⁸¹ Ovo je bila posljednja demonstracija radnika Varaždina pred rat.

Za ovaj prikaz korišteni su izvori i literatura koji su u ovom trenutku bili dostupni, pa upravo zbog toga i nije bilo moguće obuhvatiti sve akcije koje su vodili tekstilni radnici Varaždina zajedno s ostalim svojim drugovima u dugogodišnjoj borbi za bolje uvjete rada i života. Osim toga bit će potrebno prikupljati još i mnoga sjećanja drugarica i drugova koji su aktivno učestvovali u sindikalnom

70. Radnik, br. 53, od 6. VIII 1937. i br. 56, od 27. VIII 1937.

71. Dopis tajnika podružnice Varaždin Podsaveznoj upravi USTORJ u Zagrebu, od 16. II 1938, Fond USTORJ. Iz ovog dopisa također doznajemo da su u Vunatekstilni d. d. i u Mariborskoj tkaoni izabrani URSS-ovi kandidati za radničke povjerenike, dok su u Svilani izbori bili odgođeni.

72. Dopis podružnice Varaždin Podsaveznoj upravi USTORJ u Zagrebu, od 21. rujna 1938, Fond USTORJ.

73. Dopis podružnice Varaždin Podsaveznoj upravi USTORJ u Zagrebu, od 8. septembra 1938, Fond USTORJ.

74. Dopis podružnice Varaždin Podsaveznoj upravi USTORJ u Zagrebu od 17. oktobra 1938, Fond USTORJ.

75. Josp Runjak, n. dj., str. 85.

76. R. K. U. D. „Sloboda“ u Varaždinu 1905—1955, cit. izd., str. 103.

77. Isto.

78. Isto.

79. Zapisnik sjednice Podsavezne uprave USTORJ u Zagrebu, od 24. III 1940, Fond USTORJ.

80. Pregled istorije SKJ, cit. izd., str. 282.

81. Dr Josip Hrnčević, vidi bilj. br. 57.

pokretu Varaždina, kako bi se mogle utvrditi još mnoge činjenice. Također je bilo nemoguće spomenuti imena svih onih koji su nosili borbu varaždinskih tekstilaca. Za mnoge od njih djelatnost u sindikalnoj organizaciji Varaždina, toj »kuli URSS-a«, kako su govorili protivnici, bila je škola u kojoj su izrastali novi revolucionarni kadrovi naše Partije.

Vjerni svojim revolucionarnim tradicijama velik dio članova URSS-ove podružnice tekstilaca u Varaždinu učestvovao je u narodnooslobodilačkoj borbi, od kojih su mnogi dali svoje živote za bolju i sretniju sutrašnjicu, a među njima i Florijan Bobić, narodni heroj.

ОБЗОР ПРОФСОЮЗНОГО ДВИЖЕНИЯ ТЕКСТИЛЬЩИКОВ ВАРАЖДИНА МЕЖДУ ДВУХ ВОЙН

В 1919 году начал работу Союз текстильной промышленности и ремесла Хорватии и Славонии, а в 1920 году состоялся первый конгресс союза рабочих швейно-текстильной промышленности и ремесленничества Югославии.

Тогда же была восстановлена работа филиала профсоюзной организации портных Вараждина. Однако после запрещения коммунистической пропаганды, работы партийных и профсоюзных организаций, филиал профсоюза портных перешёл на подпольную работу.

Союз портных присоединился к независимым профсоюзам, основанным в 1921 году. Ими руководила Коммунистическая партия Югославии.

Вследствие постоянных гонений рабочих, а также из-за страха увольнения с работы, профсоюзное движение в Вараждине развивалось трудно. Всё усиливающаяся капиталистическая эксплуатация вынуждала рабочих организовываться.

В 1927 году рабочие текстильной промышленности Вараждина »Тивар« провели забастовку. Эта стачка не имела успеха потому, что руководство Общего рабочего союза на десятый день стачки не оказало забастовщикам обещанной помощи.

По указанию руководства Коммунистической партии Югославии, коммунисты вступают в реформистский объединённый рабочий профессиональный союз Югославии. Коммунисты Вараждина в конце 1933 года также вступают в этот профсоюз. Тогда же был основан филиал швейно-текстильных рабочих Вараждина. Этот филиал вскоре стал центром активной работы коммунистов Вараждина и был самым численным, так как в него входили четыре текстильных фабрики: »Тивар«, »Ткачество мариворской текстильной фабрики«, »Шёлкоткацкая фабрика« и »Шерстьтекстиль«.

В 1934 году на фабрике »Тивар« была основана первая партийная организация Коммунистической партии, а вскоре вторая партийная организация. На этой фабрике Партия имела большое число кандидатов и сочувствующих.

В 1936 году началась самая большая стачка (2400 рабочих) фабрики »Тивар« под руководством партийной и профсоюзной организаций. Эта забастовка длилась 40 дней. Постоянно проводились собрания трудящихся, на которых они знакомились с ходом событий и ведущими переговорами.

Не только моральную поддержку, но и всестороннюю материальную помощь оказали забастовщикам крестьяне из соседних деревень, трудящиеся и передовые люди всей страны.

Благодаря своей сплочённости забастовщики вынудили хозяев фабрики принять их основные требования.

Окружной комитет Коммунистической партии Хорватии в Вараждине, основанный в 1937 году, был организатором многих акций рабочего класса в городе и его окрестностях.

Для большинства текстильных рабочих Вараждина деятельность в профсоюзной организации Объединённого рабочего профсоюза была школой, в которой росли новые революционные кадры Коммунистической партии. Большинство членов этой организации участвовало в нашей революции, а многие из них отдали свою жизнь за то, что сегодня имеет рабочий класс нашей страны. Среди них был и народный герой Флориян Бобич.

Varaždin, dne 14. oktobra 1933.

Ujedinjeni Savez Šivačko-Odjevnik radnika -ca Jug.
Podsavez za Savsku Banovinu.

Z A G R E B.

Dragi drugovi!

Za četvrtak dne 19.c.mj. održati će se osnivačka skupština naše podružnice u Varaždinu, pa stoga nam je potreban slijedeći materijal:

1. 50 komada privremenih članskih izkaznica, 30 komada tvrdo vezanih članskih izkaznica, 30 komada markica I. raz. 50. kom II.raz. 50.III.raz. i 100 kom IV. raz. Uplatne, obračunske i matičnjak kao podružnički stambilju, koju treba odmah, da dadete napraviti. Takodjer 10 komoda saveznih pravila. *Štamblju, bezpapr.*

listina
kolokvium i pitanje U koliko bi moj poslodavac me pozvao nazad, to neka drugovi u radionici gledaju bezuvjetno izhoditi dopust do 23.c.mj. u jutro. U koliko bi morao prije, tada je potrebno, da Drug Marušić dodje bezuvjetno u Varaždin. Ali svakako će drug Marušić 23.c.mj. u koliko ja nebi mogao od 23. dalje ostati u Varaždinu, da bezuvjetno dodje.

Prijavu i legalizaciju naše podružnice kao i letke učinit će Mjesni Medjustrukovni odbor u Varaždinu.

Sa drugarskim pozdravom

M. Marušić

Javni zbor radnika i namještenika tvornice "TIVARA" održan
u nedjelju, dne 3 maja 1936 donio je sljedeću

R E Z O L U C I J U

I

Odobrava se dosadašnji rad vodstva štrajka radnika i namještenika i daje se tom vodstvu puno priznanje i ovlaštenje za daljnji rad.

• II

Tražimo, da se prava radnika i namještenika kao građana ove države priznaju od svih i svakoga, a naročito od nadležnih vlasti.

III

Pozivamo sve radnike i namještenike iz cijele naše države, da našu borbu pomognu, jer je ona u interesu svih najamnih radnika naše države.

IV

Izražene pozdrave drugarica i drugova preko svojih organizacija primamo sa iskrenom zahvalnošću. Isto tako primamo njihovu pomoć u moralnom i materijalnom pravcu, jer znamo, da će ova pomoć biti u interesu naše borbe za dobivanje i otvaranje najpotrebnijih naših dnevnih potreba

Sa iznašanjem ovih naših zahtjeva i odobravanjem daljnjeg rada našem vodstvu Savezu tekstilno-odjevnih radnika, Saveza gradjevnikara i savezu privatnih namještenika - pozivamo sve drugarice i drugove kao i građanstvo grada Varaždina da nas u ovoj borbi pomognu

U Varaždinu, dne 3 maja 1936.

*Lepimacov,
Zvončehubur*

*Trudjanc
Lepimacov*

**G O D I Š N J A K
G R A D S K O G
M U Z E J A**

broj 4

V A R A Ž D I N 1 9 7 0

GRADSKI MUZEJ VARAŽDIN
ARHEOLOŠKI ODJEL

44224

Redakcijski odbor: Kurtalj Ivan, Ilijanić Mira, Tomičić Jasna

Odgovorni urednik: Runjak Josip

U povodu 45. god. Gradskog muzeja Varaždin

Prijevodi: prof. dr. Uroić Marija (njemački)
prof. Pletenac Vladimir (engleski)
Rihtarić Mirena (ruski)
Ilijanić prof. Mira (hrvatski)

Lektura: Paska prof. Bosiljka

Za sadržaj članaka odgovorni su autori.